

VIURE

VIURE

REVISTA OCCITANA
TRIMESTRALA

Director : R. LAFONT.

Cap Redactor :

F. GARDY.

« Chantebrise C,
135 Av. de Lodève,
34 Montpelhièr.

Comitat de Redaccion :

G. BASALGAS

J.-P. BRENGUIER,

G. FABRE,

J. LARZAC,

Gui MARTIN,

J.-M. MICHEL,

Ives ROQUETA.

Abonament per un

an 18 F.

Sosten 30 F.

Estrangièr 20 F.

(250 ptas)

Lo numerò . 5 F.

Estrangièr . . 6 F.

C.C.P. BRINGUIER,
1566-54, Montpellier.

Estampariá BARNIER,
Nimes.

Lo Gerent :

Joan-Pau BRENGUIER,

8, car. de la Sala-l'Avesque,
34 - Montpelhièr.

Tel. 72-89-76

SOMARI

N° 24 — Estiu de 1971

- ★ REALISME, p. 1.
- ★ 1871-1971 : CAMBIAR LA VIDA,
per Ives Roqueta, p. 5...
- ★ LA COMUNA EN OCCITANIA,
p. 15.
- ★ ISTORIA D'OCCITANIA - ISTORIA
OCCITANA, per Felip Gardy, p. 28.
- ★ L'EPOPEÀ CATARA, amb Miquèl
Roquebert, Robèrt Lafont e Ives
Roqueta, p. 3.
- ★ L'IDEOLOGIA NACIONALA,
per J.-I. Guiomar, p. 38.
- ★ CALENDARI,
per Gaston Basalgas, J.-P. Brenguier,
Felip Gardy, Pèire Miquel, p. 55.
- ★ Cubèrta : Manifestacion sul Larzac.

Los abonaments parton d'ara en lai del 1er de
genier. Los fascicles ja pareguts seràn mandats
a los que s'abonan dins lo cors de l'an.

RÉALISME

DINS lo moment que sèm per l'evolucion del movement occitanista, après una passa de recèrcas, dins la discussion e l'accion, menadas en Occitània subre los fachs nacional, cultural, revolucionari (passa marcada puèi per la naissença de Lucha Occitana) lo Comitad de « Viure » ten a dire quinas son a son vejaire las condicions necessàrias a una accion revolucionària occitana.

L'axe de la lucha es ara definit : aquò's lo de la descolonizacion totala dels Occitans, part de la lucha mondiala contra l'imperialisme.

* * *

Aital es pausada la question del socialisme.

Un acòrdi es pro aisit uèi a realizar en mitan occitanista a prepaus del socialisme : los animators de Lucha Occitana, per exemple, insistisson, e mai an rason, sus la necessitat d'acampar sos militants sus una basi de classa e per una lucha de classa al dintre coma en defòra d'Occitània. Una opcion occitana qu'ignorariá lo fach evident que las classas possedentas occitanas son collaboratrichas de l'imperialisme francés, europenc, internacional e que parlariá, per exemple, d'union sacrada dels Occitans, seriá pas qu'una escapa istorica e, en realitat, un sostén efectiu de la collaboracion. Ara qu'es desempuèi vint ans lèu, enterrat lo nacionalisme felibrenc, se cal mesfisar de totes los biaisses velats que pòt prene en cò nòstre aquela vièlha opcion.

Mas sufis pas qu'un organisme politic se pause, d'un biais abstrach en tèrmes de lucha de classa. Li cal tanben se definir al nivèl d'una estrategia, d'una tactica, de mejans d'intervencions publicas, d'organizacion de sos militants e de las massas, de modèls d'organizacion de la vida sociala. A aquel nivèl de lucha, l'irrealisme politic seriá de creire que l'afirmacion occitana sufis per se poder passar de la vida politica concrèta. L'accion occitana revolucionària rescontra aici los combats de la senèstra revolucionària. Parièrament l'afirmacion occitana pòt passar per lo debat sus la descolonizacion regionala, la lucha per un amainatjament del territòri « francés » segon los interèsses dels trabalhaires, una altra organizacion dels mercats, una egalizacion dels salaris al nivèl de l'exagòn, de l'Euròpa et cetera. Tròp de mesfisença per las alianças tacticas, per de mots coma lo de « regionalisme », en un mot tot ipèr-occitanisme que non tendriá còmpte del contèxte istoric e de las mentalitats, son los melhors mejans d'embarrar, de gelar nòstra accion.

Quand se tracha de l'exploitacion coloniala del pòble d'òc, dèu esser clar qu'es mai coma proletariat que coma etnia que lo pòble occitan es oprimit economicament e socialament. A costat de las especificitats etnicas i a d'especificitats proletarianas, de solidaritats que se'n deu tènèr còmpte. Se l'exploitacion coloniala de las regions pòt ajudar fòrça mond a prene consciéncia de lor alienacion etnica, se las doas alienacions son ligadas de fach, o son pas per necessitat absoluta e tot pròba que la rompedura entre regions provesidas passa tan plan per l'etnia francesa coma per l'occitana. Tota una part de nòstra accion per la justícia dins lo cambiament dels rapòrts de produccion suspausa que trabalhem dins la clartat amb d'òmes que nòstre engatjament occitanista lor serà pas evidentament revolucionari. Autrament dich que, parlant de socialisme nos vejan atalats a de bon a sa realizacion, non pas solament dins çò nòstre mas pel mond tot, « França » compresa.

Es quicòm mai amb lo nacionalisme. Fa d'annadas que sus aquel sicut las discussions s'esperlongan.

Or, dins la mesura qu'existís una realitat linguistica e culturala occitana especifica e irreductibla a cap d'autra — e aquò's çò que totes los occitanistas reconoisson ara — existís plan una nacion occitana. Oprimida, segur, alienada, en defòra del camp de consciéncia de la màger part dels ocictans. Mas nacion pr'aquò. E, se se pausa nacion, cal ben dire que l'aparament d'una nacion, sa projeccion en abans dins l'istòria a far, es un nacional-isme. Le tot es de confondre pas, a la francesa, la nacion realitat culturala e l'Estat que coma l'organizacion sociala es pas que l'infraestructura de la cultura presa al sens total de la paraula. Es pas que dins la mesura que lo nacionalisme occitan cercava dins l'estatisme lo remèdi a totes los mals, se pausava en fòrça repressiva, en volontat d'occitanizacion « forçada » que l'avèm refusat e que contunham de lo refusar. En fach, dempuèi totjorn, totes las accions linguisticas e culturalas occitanas (e mai quand los que las menan s'opausan a un nacionalisme politic) son un combat nacional. Es ora de n'avalorar l'ambicion qu'es la promocion de l'occitan dins totes los emplecs socials, sens cap de vergonha. Es finit : l'occitan pòt pas pus èsser un ornament gostós, pintorèsc o insolit a una cultura que demorariá francesa, a de biaisses de pensar, de viure, de crear que deurián tot als mòtles estrangiers. Parlem pas d'un « bilinguisme per realisme » que nos torne a una situacion patesejaira. Avèm pro avançat aquestis darrièrs ans (dins la cançon, lo teatre, l'intervencion publica en òc) per qu'un bilinguisme d'aquel biais siá pas pus admissible.

* * *

Mas aquò's pas lo tot. La question es de saber tanben de quin aparellhatge institucional la nacion occitana tan plan coma un socialisme en cò nòstre a de besonh per prene sa plena talha, s'exprimir en libertat, enfortir son dinamisme, utilizar sas conquistas per una novèla pojada sens constrencha ni repression.

Avèm plan consciéncia, en pausant aquel problèma de las institucions democraticas, qu'anam decèbre los tenents d'un espontaneïsme que fa flòri d'aquesta passa en mitan occitan. Avèm pro, ça que la, aici a « Viure » e al C.O.E.A., marcat dempuèi longtemps nòstra mesfisença davant los rescorses estatics per poder prene lo risc de parlar de la necessitat que siàm d'afermir per d'institucions, transitòrias sai que, mas fòrtas, las resultas obtengudas per nòstre movement, associat a plan maites, dins lo domèni de la justícia sociala e de la justícia culturala. Institucions que caldrà primièr impausar, conquistar tanben suls notables.

La solucion estatica al jos-desvolopament, a l'exploitacion dels òmes, a l'injustícia culturala nos sembla totjorn èsser una engana dins la mesura que cresèm que Nacion, Estat, Socialisme son pas necessàriament de realitats confondudas e que la lucha de movements coma lo nòstre se situís al nivèl d'un combat per de tips novèls d'organizacion politics, socialas e culturalas ont lo « politic » aurà pas jamai qu'una foncion de servici e non pas d'egemonia. Ni la nacion occitana, ni lo socialisme en cò nòstre, cresèm pas que se degan vestir ni confondre amb un aparelh d'Estat de tip francès, centralista, nivelaire, repressiu que lo combatèm pas ara per lo nos tornar impausar puèi.

Lucham per una societat internacionala dels òmes liures, dins de batèstas concrètas.

VIURE.

« FRÈRES DU MONDE » — N° 70 (mars-avril 1971)

FERMENTS RÉVOLUTIONNAIRES

Bretagne, Corse, Euskadi, Occitanie...

- ★ Comandar lo quasèrn, francò 6,50 F. a « Frères du Monde », 208 c. de Pessac, 33 Bordèu.
C.C.P. BORDÈU 2674-85.

1871-1971 : cambiar la vida

A MARSELHA, del 23 de març al 4 d'abril, a TOLOSA del 24 al 27 de març, a NARBONA del 24 al 31, s'es pogut creire que s'anava cambiar la vida.

Lo pòble en armas ; las femnas per carrièiras a costat dels òmes ; de soldats que meton la cròça en l'èr, fan presonièrs sos oficièrs, passan de lònca e de pertot del costat de la revolucion ; los borgeses que s'amagan, los clericals tanben ; darrèr las barricadas los paures jos lo drapèl roge : tot es possible en aquela fin de març de 1871, se los republicans socialistas de Sèta, de Besièrs, de Perpignan se meton en moviment coma o vènon dire a Narbona, se Lion, Saint-Etienne, Le Creusot tenon, se París ten, mai que mai.

La Comuna, proclamada a París, de fach, lo 18 de març, es compresa, aici, coma lo començament de quicòm. Saber de qué, aquò's un autre afar. A Marselha dins los mitans, proletaris mai que mai, de l'Internacionala, se desvolopan dempuèi 1864 d'idèas socialistas. Bastelica, l'animador de l'Associacion Internacionala dels Trabalhaires a Marselha es l'amic de Bakonin. En 1867 e en 1868 las minas de la region an conegut una ondada de caumas : Fuvèu, Greasa, Gardana, Auriòl, La Bolhadissa. Mas los òmes que, tanlèu levat lo drapèl roge e decretada l'autonomia comunala e sa solidaritat amb París, deuràn, abans que tot, organizar la resisténcia armada, aparar çò qu'es aquesit, s'ocupar a durar, an pas agut léser de pausar, negre sus blanc, per de qué se batián, d'establir un programa, de pausar d'actes mai clarament revolucionaris que son quite joslevament.

Del contengut social de la revòlta de tres vilas occitanas, per se'n far una idèa, aquò's pas a de manifestes, a d'actes de governament que cal aver recors. A pro pena se sabèm que lo 30 de març, a Marselha, la Comession Municipala lancèt un manifest pausant l'autonomia de la Comuna e reclamant l'abolicion dels Prefèctes.

Mas la violéncia de la reaccion ditz pro plan de quina mena èra lo perill que los Comunards de Província fasián córrer a l'òrdre establít, lo de la borgesiá de Versalhas : « Licence, anarchie, ordre gravement troublé, attentat criminel, rêves insensés » : es aital que prefèctes e procurors parlan dins sas proclamacions d'aquelas Comunas que naisson. Trinchant, lo prefècte d'Aude, susa la paur quand assolida, dins una proclamacion, que vèn pas a las pòrtas de Narbona, al mièg de son armada de *Turcòs* que « restituer à la municipalité les pouvoirs légitimes qui lui ont été violemment ravés et assurer la sécurité des familles et des biens ».

Degun demèst los conservators se trompa pas sus çò qu'es en tren de se jogar. Doas causas. E tan grèvas d'avenir l'una coma l'autra : una altra reparticion de las riquesas e un biais novèl de concèbre la vida politica, la vida publica. Çò que ditz Leblanc al Creusot lo 26 de març, los autres delegats de París, Montels a Narbona, Amorós a Marselha, probable qu'o dison tanben. Tanlèu que Dumay, l'ancian Cònsol republican del Creusot, a pausat las exigéncias d'una democracia politica : « Volèm, d'ara enlà nos governar nosautres », Leblanc se lèva per situar la revòlta a son nivèl de justícia sociala a conquistar : « La Comuna aquò's la suppression dels ministres, dels prefèctes, dels gendarmes. Pas pussés de soldats : de ciutadans armats. Ara cal que lo trabalhaires gausiga de tot lo benefici de son trabalh qu'en golís pel moment un sol òme ».

Es plan, tanben, çò que los paures an encapitat sul pic. Los que se faràn tuar, dos cents au mens a Marselha, son pas solament de pichòts borgeses radicals e francs-maçons coma Crémieux. Aquò's lo pòble pichon explotat per un capitalisme de batalha, las femnas, presentas de pertot, la joinessa qu'ací Clovis Ugues a començat d'organizar en fòrça armada populara dins sa Jove Legion Urbana.

Se lo barri Sant-Subran a Tolosa, lo proletariat a Narbona, la populacion obrièira de la Bèla de Mai e d'Endomes a Marselha son de totas las manifestacions decisivas, es que sentisson que la paraula, a París en primièr, de pertot tanplan, ven de cambiar de camp. Los paures fan l'istòria e se la fan per eles.

Gaire de reflèxe patriotic, a Narbona, quand lo pòble exigís de fusils. Es pas brica question de defensa nacionala. Degun sembla pas çaganhat per l'idèa d'anar escagassar de Prussians, mas si ben de se poder aparar contra una reaccion borgesa e clericala armada (de borgeses tiraràn dins d'un balet subre los Comunards a Narbona lo 31 e tuaràn dos òmes) e que per l'entremesa dels oficièrs ten la tropa. Vista dins Narbona, la Comuna de París aquò's pas tala-ment un ensag de sauvament de la Patria, mas plan pus lèu un acte de sauvament d'una republica que cadun vòl « sociala ». Al Club Lamourguier de Narbona d'ont en finala tot partirà, coma a Marselha, los socialistas son fòrces. Tanplan sabon consí al Creusot dempuèi lo 24 de setembre de 1870 que Dumay n'es lo Cònsol un Crèdit pel pan es estat dobèrt pels obrièrs, un « talhièr de caritat » pels caumaires, consí Dumay a demandat a Gambetta una mena de nacionalizacion de l'usina Schneider. Lo primièr ensag de Comuna a Marselha lo 1 de novembre de 1870, mancat que mancat, a fach nàisser d'espèrs.

La presa de las armas marca, ça que la, l'escrancament de la classa politica d'oposicion a l'Empèri. Dins lo temps que lo pòble pichon l'enveja l'aganta de s'organizar el, los professionals de la politica se revèlan per çò que son. Gambetta es pas lo sol a aver virada la vèsta en arribant ministre : son agent electoral a Marselha, Crémieux poirà plan èsser fusilhat sens qu'el lève lo det. Dins Aude, Marcon, es pas gaire mai trelusent, sembla. Polit parlicaire, se revenjarà de son silenci a las Assisas de Rodés ont serà l'avocat de Digeon, mas es pas un òme d'accion. Dempuèi lo mes de mai de 1870, es vengut mai d'un còp a Narbona presicar dins las acampadas del Club Lamourguier. Pendent la guèrra es estat dels mai afogats contra Gambetta. Exilhat jos l'Empèri sembla èsser dins Aude, al moment que París

se joslèva, l'òme de la situacion. Carcassona ont la garda nacionala es armada del temps que la de Narbona o es pas, ont a fondat amb Digeon un jornal d'oposicion republicana, ont l'esquèrra sembla plan establida, Carcassona deuriá prene la tèsta del movement dins Aude : bolegarà pas. Marcon a mes Digeon en abans sus Narbona. Aital el, Marcon, serà en patz. En patz per ganhar temps, per veire consí viran los afars, per esperar la fin de la Comuna a Narbona e a Tolosa...

Parlem pas dels Rainals. Digeon auriá pas gardat la tèsta freja, un au mens, l'ainat, se seriá pogut far fusilhar pels comunards de Narbona. Son dos e pòrtan plan son nom. Teodòr, en 1848, s'es servit dels radicals per se far elegir deputat. Montanhard per las eleccions, pren lo vent tre qu'arriba a la Cambra, vira a drecha, vòta per Cavainac, apròba l'empresonament de Barbés. Aprèp lo còp d'Estat s'exilha. Deputat, tornar, en 1869. Vertadièr plebiscita. Lo vaquí prefècte. Autras eleccions. Vòl èsser deputat, es batut e del còp, desmessiona de son pòste de prefècte ont fa nomar Trinchant, son òme de palha. L'autre, « l'ainat », ten la Comuna. E i ten. Vòl pas ren saber per proclamar Narbona contra Versalhas. Sa comuna la tornarà trapar, amb lo títol de Comandaire de la Legion d'Onor, un còp matada la revòlta. Entre temps, aquel radical que butava la tropa a la repression, serà estat arrestat pel pòble, aurà passat sièis jorns al fresc. Dins la preson ont Digeon l'a sarrat. Tranquil. Quasi tant coma aquel radical de Limós, lo banquièr Claron que d'aquel temps negociava entre versalheses e comunards la liquidacion de la Comuna.

A Marselha, a Tolosa, es quasiment parièr. Al moment de l'accion las Ligas del Miègjorn e del Sud-Oèst son pas capablas de faire front, daissan Crémieux sol a ensajar de canalizar l'insurreccion marselhesa e Duportal ajudar la Comuna de Tolosa finir en « opérette », lo mot es d'el.

La Comuna serà lo fach d'òmes novèls. Pas gaire sabents en politica ni en ren e que ne patiràn. Joves. Suls 32 acusats de Narbona al procès de Rodés, 19 an mens de 40 ans, 10 mens de 30 e tres an 20 ans. Paures, tanben. A

Narbona totjorn 23 suls 32 son paísans o obrièrs : jardinièrs, cultivators, obrièrs tanaires, gipier, pastissier, entonaire, pintre en bastiment, revendeire. La borgesiá mejana es representada per Emili-Prosper Digeon, 49 ans, jornalista, un mercand de jornals, un fabricant de paraplòjas, un librari, un representant, un negociant en vins. I a doas femnas tanben. E de caumaires.

Veirem aqueles debutants s'organizar pro plan. Melhor en tot cas qu'a Tolosa ont, per aver daissat l'iniciativa del movement a l'armada — als oficièrs — la Comuna lèu s'escanèt. Los oficièrs que lo 24 de març, al crit de « Vive Paris ! Vive la Commune ! » son anats quèrre lo prefècte, Duportal, ancian proscrit de 51, per prene la tèsta de Tolosa, se mesfisan del pòble del barri Sant-Subran, d'aqueles Clubs que dempuèi lo 19 reclaman fusils e cartochas, vòlon se solidarizar amb París. Duportal es un mòl, òme de classa, òme de paraula, non pas òme de decision. Armar lo pòble li fa tant paur coma als oficièrs. Quand lo 26 la garda nacionala montarà sul Capitòli grossida per la fola dels barris, voldrà atacar l'Arsenal ont dos generals se son recaptats amb las armas, los òmes en plaça, Duportal, los oficièrs de la Comession Executiva aimaràn mai negociar sus la basi de la destitucion del novèl prefècte Keratry contra lo retorn a l'òrdre. Parlicadas. Pèrdia de temps. Pèrdia de tònus revolucionari tanben. Tot se passa coma se avián crença d'un pòble que ja ten la carrièira, fraterniza amb los soldats, fa bon còmpte de l'òrdre. Lo 27, amb 800 òmes de tropa Keratry se rendrà mèstre de la vila sens que los oficièrs ajan ensajat de resistir. La borgesiá liberala s'es amagada, los notables de l'Associacion Republicana an butat los gardas nacionals a se rendre sens combat, los de la Comession municipal se tiran sens embolh d'un afar mal partit e qu'an pas sostengut : es un d'entre eles que Keratry nomarà Cònsol de la vila.

A Tolosa l'armada, un prefècte destituat. A Marselha, la borgesiá radicala. Aicí i aurà de mòrts : sai que dos cents per la jornada del 3 d'abril, de « pichons » mai que mai.

Mas après la desfacha, un sol òme pagarà de dotze balas dins la pèl, lo fach d'aver cresegut la liberalizacion

comunalista possible e puèi d'aver portat, coma podiá, la Comuna de Marselha a plèc de braces : Gaston Crémieux. Borgés, maçon, radical, bon orator, de coratge, mas revolucionari, non pas. Ome sol, mai que mai, al mièg d'una vilassa qu'a fôrça d'èsser estacada « admenistrada » es pas capabla de se governar, de se donar los espleches de governament necessaris. A l'escotar caldriá desliurar los otatges, tractar amb Espivent, installar la Comuna dins la patz, la fisança. Brave sai que, mas idillic, sap pas utilizar las fôrças armadas seunas per faire plaça neta. Ni la garda civica de Clovis Ugues, ni las 500 « camisas rojas » que Garibaldi a ramenadas sus Marselha lo 7 d'octòbre recebràn pas l'òrdre de marchar sus Aubanha ont lo general Espivent s'es replegat a la desbarruta. Enluòc, l'òrdre public que la tropa pretend venir « restablir » es pas estat trebolat. Pas mai dins la Marselha de Crémieux que dins la Narbona de Digeon qu'a París. Quand lo 22 de març, dins l'*Eldorado* comol de mond Crémieux acabèt son discors en demandant que cadun dintrèsse a l'ostal e prenguèsse lo fusil, prenguèt la precaucion d'ajustar : « Non pas per atacar, mas per vos aparar ! ». Es encara d'aquela raça d'òmes a la revolucion *fair-play*. Lançar lo movement, aquí son ròtle. Es eloquent, liberal, vei pas gaire pus luònh sembla que l'institucion democratica al nivèl de la Comuna, de la Region, de l'Estat. Es pas bastit per prene el e per li donar forma la batalha de classa que Marselha, vila industrializada, n'es gròssa. Es al dedins de sa classa sociala que se situís amb son òdi contra los monarquistas e contra los clericals. El e sos amics an capitat a colonizar al dintre de la Liga del Miègjorn los Internacionalistas de Bastelica, es a dire la sola fôrça populara organizada. Aquò's pas per los acceptar, ara, coma interlocutors a part entièira e, lèu fach, coma organizators de la luta. Los « radicals dels radicals » de Marselha se poirián aisidament acontentar de mesuras de descentralizacion politica al dedins d'una republica borgesa. Los obrièrs de l'A.I.T. non pas. Per que poguèsson pesar de tot son pes sul movement li desfauta, en març de 1871, l'òme que saupèt metre sus pè la seccion, Bastelica, qu'es a París. Sens Bastelica, obrièr, autodidacta, amic de Bakonin, òme de totas las decisions, lo partit obrièr a Marselha es

sens cap, temptat de se remetre entre las mans dels politicians de mestier d'aquela Liga ont son dintrats amb pro pauc de prudéncia. Aqueles òmes de l'A.I.T., se mancan d'organizacion, mancan pas de programa. Lo 22 de setembre de 1870 se'n donats un qu'an agut sai que tot lo temps de far conóisser e que probable a degut alimentar las discutidas d'un Club coma lo Club Lamourguier de Narbona. Es cargat de pro de dinamita per que se'n parle : levada d'una talha de 30 milhons suls rics ; requisicion de las armas e dels cavals ; confiscacion dels bens dels traïdors e dels clèrgues ; separacion de la Glèisa e de l'Estat ; enrotlament dels prèires dins l'armada ; epuracion dels foncionaris imperials ; libertat de la premsa garantida per la suspresion del caucionament ; eleccion dels jutges pel pòble ; suspresion de las escòlas religiosas e afectacion de sos locals a l'escòla laïca.

Quand un gropament marselhés de 4.500 trabalhaires definís en 1870 un programa aital, quand s'organiza militarament coma o fa jos la direccion de Clovis Ugues, quand luta per obténer de la municipalitat radicala de mesuras coma aicestas : interdiccion de far pagar d'abança los afèrmes del lotjaments, jornada de 8 oras dins las minas, ven clar que los òmes que se revòltan, que resistisson dins una vila que degun s'es pas trachat de preparar seriosament sa defensa, sabon per de qué van morir.

Los òmes ? Pas solament. Las femnas o sabon tanben. A Marselha, coma a Narbona e a París la part que las femnas prenon dins l'insurreccion es d'un pes capital sus l'eveniment. De pertot son elas que marchan a l'endavant dels soldats, que los decidisson a passar del costat de l'insurreccion. Sostenon los òmes, participan a la defensa. Lo 30 de març a Narbona passan d'ostal en ostal demandar e enlevar tot çò que cal per bastir las barricadas. Passaràn, doas, en Assisas : Anna Clavèl, bugadièira, qu'an vista marchar en tèsta de femnas balhonetas al canon e la femna de Crabas. Ja, lo 25 de març, son las femnas mai que mai qu'an capitat a desarmar los soldats previstes per matar la revòlta. Digeon pòrta testimòni de l'importància de son ròtle quand escriu en finala de sa proclamacion del 30 de març : « S'ils osent vous égorger, ô femmes héroïques,

femmes dignes de Sparte... », coma, dins un autre sens o reconoisson los jornalistas reaccionaris del *Courrier de l'Aude* : « Nous avons déjà dit que les femmes de Narbonne avaient joué un grand rôle dans les événements dont notre ville avait été le théâtre. Cette attitude de leur part leur a valu de Monsieur Digeon les épithètes de « femmes héroïques, femmes dignes de Sparte ». Nous nous demandons si ces Lacédémoniennes modernes étaient vraiment dans leur rôle lorsque, s'adressant aux militaires, elles employaient pour les débaucher toutes sortes de séductions. Nous ne voulons pas préciser davantage ». En delà de las tartufariás, de las faussas pudors, lo *Corrièr* reconois l'essencial : que las femnas son sortidas de son ròtle obligat per la societat borgesa... E puèi, metam que darrèr lo silenci piós del cronicaire de drecha, i aguèsse de faches a de bon, qu'a de bon las femnas de Narbona aguèsson vertadièrament *fach fèsta* als òmes de la tropa ? E apuèi ? I a pas de revolucion que faga pas flambar la fèsta, o sabèm dempuèi mai. Fèsta, revenge sus totes los interdiches, liberacion, explosion... L'important es pas aquí. L'important es que, pel primièr còp dempuèi la Revolucion, las femnas se sentisson pas en defòra de l'istòria que se fa. Sus las arroïnas de l'òrdre establìt, las femnas se lèvan, traçan lo camin, butan a la ròda.

« Femelles, louves, mégères, pillardes, buveuses de sang » ? Tròp insolentar pròva pas ren qu'una peta retrospectiva. Lo capital ven d'aver paur. Pas solament d'aqueles òmes per carrièiras mas de las femnas passadas del reng d'objèctes a lo de subjècte. Dins aiçò, coma dins la participacion dels joves al movement, i an vist lo signe d'un desblocatge decisiu contra l'òrdre vièlh : lo de l'exploitacion a estatges e de l'acceptacion.

Quand los pus alienats, obrièrs, païsans, joves, femnas, provincials prenon sos afars en man e ne fan una fèsta, la fin de l'òrdre vièlh se sarra, lo monde ancian espertesís. Pels òmes de la nuòch, de la trica, del moralisme, del profièch, i a pas qu'una solucion : o abrasucar tot. « Il faut en finir » ditz Monsen Thiers...

Or, amb la Comuna, de pertot es aquò que se passa. Lo 18 de març a París son los joves de la garda nacionala

e las femnas qu'an sauvats los canons e empachat l'investiment de la vila. Per a mesura que la Comuna s'afortís, es la massa dels paures, dels obrièrs que ven a la paraula, a la responsabilitat, que se tracha de tot, que pren en mans sa destinada. Un sègle novèl espelís e es Villiers de l'Isle Adam qu'o ditz : « Tout un peuple s'entretient de choses graves. Pour la première fois on entend des ouvriers échanger leurs appréciations sur des problèmes qu'avaient abordés jusqu'ici les seuls philosophes. De surveillants, nulle trace... La sécurité est parfaite... Ils sont libres et ils travaillent. Ils sont libres et ils combattent. Quand un homme de bonne foi passe auprès d'eux aujourd'hui, il comprend qu'un nouveau siècle vient d'éclorre, et le plus sceptique reste rêveur ».

Aquel sègle que foguèt un pauc lo nòstre ven de finir. E ren es pas estat cambiat en pregondor. La colonizacion economica e sociala d'Occitània s'esperlonga, se radicaliza. Dins la Narbona de Digeon, ièr la de Vals, uòi la de Mouly, lo principal emplegaire es la Comuna, coma per ironia. A Marselha los nèrvis al servici de Defferre tenon la vila, a l'americana, a la « socialista ». A Tolosa, capitala escanada, i a pas besonh de sonar lo sòm-sòm per que venga. En 1971 la tutèla dels prefèctes es mai fòrta que non jamai sus de Comunas ont la democracia se resumís a de jòcs formals, sus de despartiments sens cap d'existéncia de ren, sus de regions abandonadas al bon plaser del capitalisme, de son armada, de son amainatjament, Fòs, Larzac, Canjuers, Florida e companhiá. Los joves cercan de trabalh, s'aprèstan a partir, esperan d'aver lo bonur d'èsser fonccionaris endacòm, per viure. La femna es demorada esclau. Sens trabalh, lo mai sovent, josmesas a l'òme, al condicionament publicitari, a una legislacion retrograda, las femnas demòran, cent ans après Loïsa Michel, Anna Clavèl e tantas maitas, victimas de l'òrdre borgés. Los enfants « esperitals » de Digeon e de Crémieux tenon lo país : franc-maçons o socialistas, o los dos a l'encòp : Brousse, Pams, Bèna e sa clica, Defferre, lo P.C.F...

Alara ? Un sègle per pas ren ? O cambiar la vida, aqueste còp, e a de bon ? En se preparant a aquò ?

Ives ROQUETA.